

HET DORP VAN MIJN VADER

Op 11 april 2018 hebben Jaap en ik een gesprek met Akkie Faber-Nieuwenhout en haar dochter Marjolijn in Borne Overijssel. Akkie is geboren in 1930 op de Rudolphstichting en heeft er tot 1949 gewoond. Haar vader begon in 1926 als schoenmaker op de Glindhorst, de kinderstichting bij Achterveld. Later, na het faillissement, heette het de Rudolphstichting. Vanaf 1927 tot ongeveer een jaar vóór de pensionering van haar vader, in 1965, hebben haar ouders er gewoond. Nieuwenhout was een vakbaas, zoals dat in die tijd heette. Hij was een heel goede schoenmaker en heeft veel uithuisgeplaatste jongens opgeleid. Uiteindelijk heeft hij zijn werk als schoenmaker op moeten geven omdat zijn gezichtsvermogen achteruit ging.

Veel oud-dorpsbewoners uit de zestiger jaren zullen zich het schoenwinkeltje met diverse andere kleine producten nog wel kunnen herinneren, waar Nieuwenhout de scepter zwaaide. Het lag naast de fietsenmakerij en de smederij. Het gezin heeft altijd in het centrum gewoond. Akkie heeft een goed geheugen en ze weet zich nog veel dingen uit die tijd te herinneren. We laten haar verder zelf aan het woord:

Mijn ouders

'In 1927 zijn mijn ouders getrouwd. Mijn grootmoeder van vaderskant nam altijd gasten mee uit de kerk. Zo is mijn vader aan mijn moeder gekomen. Ze woonden in Leeuwarden en wilden graag trouwen, maar er was werkelijk geen huis of zelfs maar een kamer te vinden in die tijd. Mijn opa was schoenmaker en mijn vader ook en hij zou in Leeuwarden zijn vak gaan uitoefenen. Via Van Wijk, de toenmalige tuinbaas op de stichting, ook zo'n gast in de kerk die door mijn grootmoeder mee naar huis werd genomen, zijn mijn ouders op de stichting terecht gekomen. Mijn vader heeft zijn oren naar Van Wijk laten hangen, mijn moeder wou niet, zij wilde in Leeuwarden blijven wonen. Zij heeft het nooit echt naar de zin gehad in De Glind. Ze miste het weidse Friese uitzicht. Ze heeft er wel fietsen geleerd, gewoon voor het huis, op de Rudolphlaan.

Crisistijd

Van de crisistijd, de tijd net voor de oorlog, weet ik niet zoveel. Ik was tien jaar toen de oorlog uitbrak, dus aan de tijd daarvoor heb ik niet zoveel herinneringen. Wij woonden in het centrum en de gezinnen die op de Ringlaan woonden, kende ik alleen van naam, de kinderen zaten bij mij op school. Wel weet ik nog dat er een familie Huizinga woonde, zij hadden een enigszins verstandelijk beperkte zoon die graag met iedereen een praatje maakte. Hij had een pet op met gaten. Hij wees dan naar zo'n gat in zijn pet en zei: "Crisis!"

Van mijn vader weet ik dat hij zich het vuur uit de sloffen heeft gelopen om klanten te krijgen, ook van buiten de stichting. Hij ging op de fiets overal naar toe. Er was bijna geen droog brood te verdienen. Op zaterdag ging mijn vader met een leerling uit de schoenmakerij bonnetjes innen. Mijn vader repareerde schoenen, maar hij kon ze ook maken. Hij maakte voor verschillende mensen aangepaste schoenen.

Oorlog

Het was een prachtige zonnige dag die tiende mei 1940, maar 's morgens heel vroeg had moeder de Duitse vliegtuigen al gehoord die overvlogen richting Rotterdam en ze zei: "Nou gaat het niet goed, vader!" We wisten dat we weg moesten, want het dorp lag in de Grebbelinie. Onze koffertjes waren al gepakt. Voor moeders en kleine kinderen stonden er bussen klaar. Ik mocht ook nog met de bus mee. De anderen gingen met paard en wagen en op fietsen naar Ermelo. We moesten snel langs de Schoonderbekerweg, de "Zwarte Weg" en over het bruggetje van de Modderbeek, want dat werd op een bepaalde tijd opgeblazen om de Duitsers de weg te versperren. We hadden een klein geitje dat niet mee kon. Dat was verdrietig, want we wisten niet hoe lang we weg zouden blijven en of ze het dan wel zou redden. Maar.....toen we na een week weer thuis kwamen, kwam het geitje aangehuppeld. Ze had zich gelaafd aan de melk van achtergebleven koeien. De eerste oorlogsjaren ging het ons redelijk goed, pas op het eind werd het spannender en gevaarlijker. Iedereen had wel een onderduiker. Er waren ondergedoken neven en evacués bij ons thuis. Eerst was er geen bezetting in het dorp, later zijn de paviljoens, de school en het huis van meester Hogeweg gevorderd. Er zaten Duitse officieren en gewone militairen in. We mochten na acht uur 's

avonds niet meer naar buiten. Er werd wachtgelopen. Het was voor mij als kind een gezellige tijd, maar er was wel spanning, we wisten donders goed dat het gevaarlijk was. Thuis hadden we een orgel, mijn zus Ekie speelde erop. Ze had les van de broer van Jan Dijkstra, Cor, hij was organist in de kerk. Als Cor eens niet kon, speelden Ekie en Leny van Wijk in de kerk op het orgel tijdens de kerkdienst. Zondags na kerktijd zongen we thuis rond het orgel, soms ook 's avonds, dan meestal bij het licht van een carbidlamp of kaarsjes. Maar op een keer hadden we echt licht! Een neef van ons die bij de PTT werkte was in een paal geklommen en had de elektriciteit aangesloten. We zorgden dat er geen licht naar buiten scheen, maar ons gezang werd gehoord! Ineens werd er aangebeld! "Gauw, het licht uit!" Er stond een Duitse militair op de stoep. Hij zei: "Doe het licht maar weer aan hoor, ik wil zo graag op het orgel spelen." Tja, wat doe je dan? Laten spelen natuurlijk. In het laatste oorlogsjaar hebben we eens een week in de kelder geslapen. Je hoorde de Engelse vliegtuigen overvliegen naar Duitsland om daar te bombarderen. De volgende morgen gingen we dan de weilanden in om pamfletten te zoeken, die de vliegtuigen uitgestrooid hadden. Ik heb er hier nog wel één. Ook werd er weleens een vliegtuig neergeschoten, van het vliegtuigglas werden sieraden gemaakt. Er was veel verzet in de buurt, maar er woonde ook een NSB-er, zei men. Die kende ik niet. Er werd weleens van deze of gene gezegd: "Daar moet je maar niet teveel mee praten." Bij de overburen van de familie Veenendaal zat een meisje, een 'moffenmeid' was dat. Veenendaal is verraden en gefusilleerd. Op diezelfde dag is Fokke Dijkstra door de Duitsers opgewacht. Mijn zusje was aan de andere kant van de weg met brieven op pad. Zij is door het oog van de naald gekropen. Barneveld was eerder bevrijd dan wij. Dat wilden we weleens met eigen ogen zien. Ik ging met Leny, mijn vriendin, en nog een paar meisjes, o.a. Hillie Hoogendam (nichtje van Huib) op de fiets naar Barneveld. Daar werd feest gevierd! We hebben genoten. Ineens zagen we daar ook Gerard van Wijk en Huibert van de Fange. Zij waren op de motor die ze, misschien te snel, tevoorschijn hadden gehaald, want tijdens de oorlog was die verborgen. Ze hadden een oranje band om en deden mee met de feestvreugde. We hebben hen weer naar huis zien gaan. Wij bleven nog. Later kwam men ons halen: "Er is iets heel ergs gebeurd." Onderweg waren de jongens door de Duitsers opgewacht en doodgeschoten. Er hing een heel bedrukte stemming. In elk huis zat wel iemand te huilen. De ouders van die jongens waren gebroken. Toen uiteindelijk ook wij bevrijd waren, is dat daarom niet zo uitbundig gevierd. Ik herinner me een kerkdienst kort na de bevrijding van Barneveld, de stichting was nog niet bevrijd, een soort niemandsland. Er waren nog Duitsers in het dorp en het verzet had een plan om ze te verjagen. De dienst moest bekort worden, maar dat mocht niemand merken. Moeder en ik zaten thuis onder de vensterbank. Ineens hoorden we: "Kedeng, kedeng!" Een Duitser vloog de kerk in. De kerkenraad (de dominee, de ouderlingen en diakenen) ging snel naar de verwarmingskelder, de Duitser ook. Die is hem gesmeerd, maar een andere is neergeschoten. Er werd een witte zakdoek aan een collectezak gebonden en zo is de kerkenraad weggekomen. Eerder een keer vroeg een Duitser aan mijn vader: "Schlüssel vom Turm." Daar moesten gaten in om beter te kunnen schieten. "Kan niet", zei mijn vader, "dan zakt de hele boel in elkaar." Dat ging dus niet door.

Bouw Kerk

In 1940 werd met de bouw van de kerk begonnen. Dat was voor ons als kinderen mooi, we speelden er tikkertje op de steigers. Voor de bouw begon, werd er een groot gat gegraven. Het werd winter en gebouwd werd er daardoor niet meer, maar er stond een boel water in en daarop hebben we in die winter lekker geschaatst. Jan Geleijnse was er ook bij. Tijdens de bouw die in het voorjaar van 1941 weer verder ging, liepen we weleens in de weg. We werden dan weggestuurd. Er is een film gemaakt van de bouw en in die film droeg kleine Jan Piet Blok ook een steentje bij. Dat was een mooi gezicht, dat parmantige kereltje met die grote steen. Later is hij verdronken in een van de sloten; 2½ jaar oud. Hij woonde aan de overkant van de weg, viel voorover in het water van de sloot langs de straatweg en verdronk, hoewel er maar een heel klein beetje water in stond. Ik hoor nog het schreeuwen van zijn vader. Op het kerkhof van De Glind is hij begraven.

Jeugd

Ik woonde naast de school en als de bel ging, was ik nog op tijd. Mijn schooltijd was prettig, ik hobbelde gewoon mee. In het knuppelkamertje sloeg meester Hogeweg alleen de jongens, ook Cees Hogeweg (zijn zoon), kreeg er weleens van langs. Maar....dachten wij dan: Is het echt of doet-ie net alsof? Soms ging 's avonds laat het gerucht: "Jongens korfbal!" En dan gingen we;

alle meisjes die in het centrum woonden. De meisjes uit de paviljoens speelden in hun achtertuin en wij mochten dan ook mee doen. Geleijnse flook. Ik korfbalde heel graag. Er werd soms een liedje gehoord: *Wie heeft lust een peer te stelen in de tuin van ome Piet?* Een zwembad was er nog niet. We fietsten naar Barneveld naar het zwembad en als het een hete dag was, waren we, als we thuiskwamen, weer net zo warm als toen we weggingen.

In de oorlog zat ik in Amersfoort op school. We fietsten er natuurlijk naar toe en helaas waren nog niet alle wegen verhard. We zongen dan een liedje, samen met Hillie Hoogendam:

*Oh modderig pad
Ik wou dat je asfalt bezat
Ik riep dan hoezee
En iedereen brulde mee; de modder is weg hoezee*

Wasbaas Dijkstra speelde een keer in de jaren vijftig voor de schoolkinderen voor Sinterklaas, hij kon namelijk een beetje paardrijden. Ik was het huis al uit, maar kwam nog geregeld thuis en zeker met Sinterklaas. Hij kwam eerst stiekem via de achterdeur met paard en al naar ons huis, want mijn vader was grimeur en bij ons verkleedde hij zich. We woonden vlakbij school, dus dat was handig. Vervolgens hees hij zich op het paard en toen hij goed en wel zat, ging het ietwat onwillige dier er in galop vandoor. Hij belandde bijna in de sloot. Wij schrokken eerst, later lachten we ons een hoedje. Enigszins gehavend kwam Sinterklaas bij vader terug, werd bij geschminkt en ging toen naar de school.

Zelf speelden we tijdens de oorlogsjaren ook voor Sinterklaas, Henk Dijkstra en ik. We hadden een oude sinterklaasoutfit gekregen en we spaarden centjes op door die zondags niet in het kerkzakje te doen. Met die centjes gingen we naar Achterveld om cadeautjes te kopen; schriftjes, een gummetje, een potlood. Ook schooiden we bij moeder cadeautjes bij elkaar. Wij waren Sinterklaas op de fiets; Henk was Zwarte Piet en ik zat als Sinterklaas bij hem achterop. We brachten onze cadeautjes bij een groot gezin thuis, ze woonden in een klein huis achter in de Ringlaan. We strooiden en deelden uit. Dat vonden we prachtig en de kinderen daar ook. Voor de moeder hadden we zelfs eens een oude theepot van mijn moeder gekregen die eruit zag als een olifantje. Wel was er een stukje vanaf, we dachten: O, als ze het maar niet ziet! Moeder vond het allemaal prachtig en ik denk ook wel grappig.

Mijn jeugd was mijn alles! Ik heb nooit weg gewild van de stichting. Ooit was daar sprake van. Als kinderen kwamen wij in opstand! Voor mij was het *'het dorp van mijn vader'*, uit het lied van Wim Sonneveld, ondanks alle narigheid van de oorlog en zo. Ik ben beschermd opgevoed. Van pleegkinderen wist ik eigenlijk weinig. Als kinderen wisten wij bijvoorbeeld niet dat Jopie Dijkstra eigenlijk anders heette en een pleegkind van de familie Dijkstra was. We hadden altijd wel een pleegbroer of -zus in huis, verplicht immers! Ik herinner me dat er een jongen bij ons kwam wonen. Mijn moeder zorgde ervoor dat hij zijn huiswerk maakte en zo heeft hij zijn MULO diploma gehaald.

Er werd ook toneel gespeeld: OKK (Oefening Kweekt Kunst) heette de toneelclub, daar gingen we graag naar toe. Mijn vader was grimeur. De jongens van het jongenspaviljoen deden daaraan mee, onder leiding van een assistent van het jongenspaviljoen. De uitvoeringen waren in het oude kerkje. Alle festiviteiten werden daar gehouden, ook bruiloften. Dat oude kerkje is pas gesloopt toen er een nieuw verenigingsgebouw kwam.

Centrum en Ringlaan

Als kind vond ik het leven op de Rudolphstichting heel gewoon. Ik was er geboren en wist niet anders. Het centrum en de Ringlaan waren bijna twee verschillende werelden. In het centrum voelden we ons allemaal een beetje familie van elkaar. Bijna niemand had eigen familie in de buurt wonen, het personeel kwam uit het hele land. Meneer Van de Tempel was administrateur toen ik klein was, dat was een hele aardige man. Helaas is hij jong overleden. Toen kwam meneer Blok, die was heel anders. Stoutmeyer woonde er en De Zoete, Schaap, Smit en Van Wijk. Bij de stichtingsboer gingen we altijd melk halen. Wij wisten weinig van wat zich op de Ringlaan afspeelde en omgekeerd denk ik dat ook de bewoners van de Ringlaan, vooral de uithuisgeplaatste kinderen, weinig wisten van wat in het centrum gebeurde. Wel had ik een

vriendinnetje dat bij een boer in pleeggezin op de Ringlaan woonde. We zaten bij elkaar in de klas. Ik ging altijd met het zendingsbusje geld ophalen en als ik dan bij die boer kwam, zat zij vaak op de deel aardappelen te schillen. Ik mocht nooit lang blijven en zij mocht van die boer ook niet bij mij komen spelen. Dat vond ik wel vreemd. Ze kwam uit Zeeland. Ik heb nog een foto van haar in Zeeuwse klederdracht. Mijn vader had de boeren als klant en zo kenden we hen een beetje. We gingen er soms appels halen en zo. Ook de familie Rozendaal woonde daar, zij waren bevriend met mijn ouders. En er was een familie Brouwer, een groot gezin, ze hebben een kind verloren aan difterie. Ze zijn later naar Californië gegaan. In 1959, toen mijn man in opleiding was in Fort Worth, Texas, en we als gezin daar tijdelijk woonden, hebben wij hen bezocht en ook nog familie van Brouwer: de familie Wilgenburg en Johan Veenendaal.

Eigenlijk was er toch een soort scheiding tussen de beide werelden van centrum en Ringlaan. Als kind van het centrum bleef je meestal in het centrum, daar mocht je 's avonds tot acht uur buiten spelen. Kinderen van de Ringlaan deden niet mee, het centrum was voor hen te ver en kinderen van het paviljoen deden ook niet mee, daarvoor zat je op het paviljoen. Toch konden veel kinderen er niks aan doen dat ze niet thuis konden wonen. Hun ouders konden niet voor hen zorgen, maar er waren ook wel jongens die het niet zo nauw namen.

Werk en leven

Ik heb als kinderverzorgster gewerkt in verschillende kinderverhuizen, o.a. in Muiderberg. Er woonden ook kinderen van politieke delinquenten, hun ouders werden na de oorlog opgepakt, maar er waren vooral verwaarloosde kinderen. Het was een heel slecht gebouw, een soort "kampeerplaats". Ik heb daar niet zo lang gewerkt, ik kon het er niet uithouden. Zo kwam ik weer even naar huis. Mevrouw Dijkstra kwam met een personeelsadvertentie uit hun krant en op haar advies kwam ik in Bloemendaal in een kinderverhuis terecht. Ze zei: "Jan zit in Overveen op de sportschool, hij helpt je wel op weg daar." Zo is het gekomen dat mijn collega Elly de vrouw werd van Jan Dijkstra. Zij werd in de jaren vijftig de leidster van het Tamboeren Trompetterkorps op de Rudolphstichting. Elly vroeg eerst nog: "Is er wat tussen jullie?" "Nee", zei ik, "voor mij is Jan een soort broer." Mijn man, Kemp Faber heb ik in de oorlog leren kennen, hij was onderduiker op de stichting, dan hier, dan daar. Na de oorlog ging hij als militair naar Indië. Mijn vriendin Leny van Wijk en ik zijn de jongens gaan schrijven. Dat heeft zeker vier jaar geduurd. Toen mijn latere man uit Indië terugkwam, wilden we, ongeveer twee jaar later graag trouwen, maar er was geen huis te krijgen. (Alweer!) Mijn man is in militaire dienst bij de luchtmacht gebleven, we zijn getrouwd en alleen als je getrouwd was, kon je in aanmerking komen voor een huis in 'the married quarters' van de Engelsen in Laarbruch, Duitsland, waar hij gestationeerd was. Zo kregen we de sleutel van een huisje. Daar hebben we vier jaar gewoond. Toen een jaar in Amerika en daarna weer in Duitsland.

Leny

Mijn jeugdvriendin Leny is later geëmigreerd naar Amerika, maar we bleven corresponderen. Ze is een keer terug geweest. Toen hebben we samen met Rieda van Ginkel oude padjes op de Rudolphstichting gezocht.'

Akkie Faber-Nieuwenhout

Jaap Krediet
Rieke Visser, 29 april 2018